

RADOVI U ŠČITARJE

EKOMUZEJ ŠČITARJEVSKE POSAVINE

Zbog mogućnosti koje pruža Ščitarjevo s okolicom, sa svim kulturno-povijesnim zanimljivostima, u gotovo nedirnutom pejzažu Posavine, izrađen je projekt daljnjeg razvoja Arheološkog parka prema kojemu se planira organizirati ovaj prostor kao Ekomuzej Ščitarjevske Posavine (autori Dorica Nemeth-Ehrlich i Dora Kušan Špalji), a u skladu s principima suvremene muzeologije. Nositelj takvog projekta bi trebalo biti Ministarstvo kulture, a trebali bi biti uključeni i gradovi Velika Gorica i Zagreb, te Zagrebačka županija.

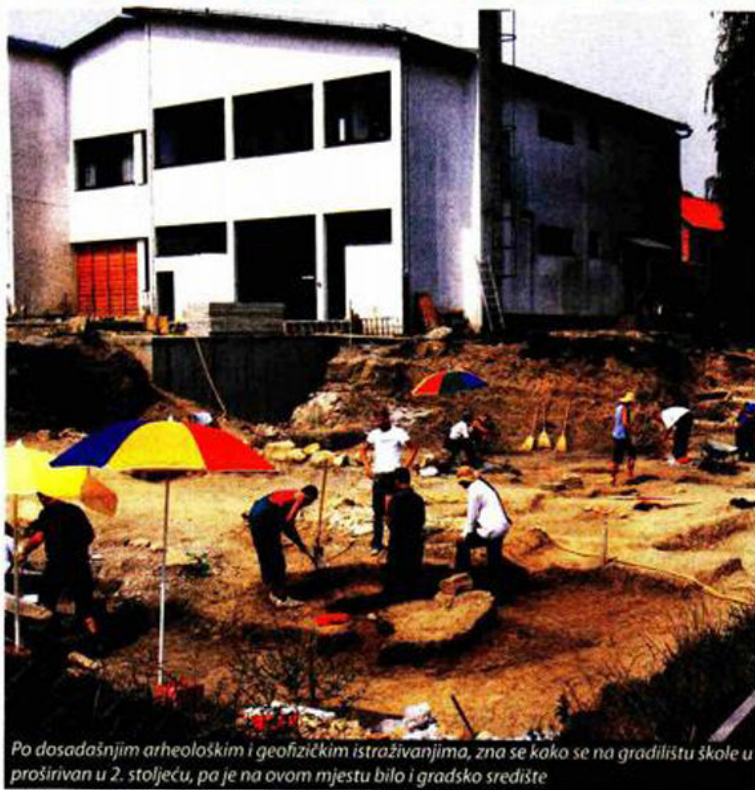

Dr. Stjepan Zagorac na savskoj delti nedaleko Ščitarjeva

Ekomuzeologija tretira baštinu kao cjelovit fenomen, a Ekomuzej Ščitarjevske Posavine bio bi muzej bez zidova i krova, bez tradicionalne zbirke, smješten na prostoru Ščitarjeva i okolnih sela, veličine oko 16 km kvadratnih, koji je u prostornom planu Zagrebačke županije određen za arheološko područje. Njegovu zbirku činile bi sve građevne strukture. Vode, pejzaž, biljke, životinje, kao i sve aktivnosti ljudi koje svjedoče o životu na ovom prostoru. U muzeološku prezentaciju treba, osim dijelova rimskog grada, uključiti i prateće sadržaje prigradskog područja, kao i sve kulturno-povijesne i pejzažne vrijednosti, označavanjem i prezentiranjem svih atraktivnih sadržaja. Obilazak Ekomuzeja organizirao bi se pješćkim i biciklističkim stazama, a posebna atrakcija bila bi obilazak konjima i kočijama. Ugostiteljski objekti s ponudom rimske i domaće hrane usko bi bili povezani s prezentacijom rimske i današnje poljoprivrede i gospodarstva: uzgoj i držanje posavskih konja, ekološka poljoprivreda, očuvanje narodnih pjesama i plesova, predstavljanje današnjih umjetnika naive, koji su izuzetno aktivni na ovom području. Nužno je i uređenje obale Save i Savišća za setnju i rekreaciju, a u tu svrhu trebalo bi iskoristiti plovnost Save i omogućiti iznajmljivanje čamaca za vožnju od Sasa do Savišća, odnosno Strmca.

Jesu li opravdane tenzije prema arheolozima koji su navodno zakočili gradnju sportske dvorane osnovne škole u Ščitarjevu? Zašto takvih zamjerki nemaju na trasi auto ceste?

Naime, aktualna arheološka istraživanja na gradilištu osnovne škole u Ščitarjevu i na trasi autoceste Zagreb-Velika Gorica-Sisak, nova su potvrda tvrdnji kako je naš kraj bogat vrijednim nalazištima, a da artefakti sežu duboko u prošlost. Najpoznatijim nalazištem urbane rimske kulture u panonskom dijelu Hrvatske, Andautonijom u Ščitarjevu, arheolozi se bave poodavno. Slučajni nalazi na širem području oko Ščitarjeva još su u prošlim stoljećima upućivali na postojanje antičkog naselja. Krajem 18. stoljeća M.P. Katančić potvrdio je postojanje tada još vidljivih ostataka rimske arhitekture na prostoru Gradišća sjeverno od crkve sv. Martina. Prva iskopavanja u Ščitarjevu proveo je I. Bojničić 1882. i 1883. na prostoru Gradišća, gdje je sustavom rovova otkrio dijelove arhitekture. Arheološka iskopavanja započeo je Antički odjel Arheološkoga muzeja u Zagrebu 1969. godine. Istraživanja na prostoru župnog dvora, gdje su sačuvani dijelovi rimskih zgrada i ulica, Arheološki muzej započeo je 1981. godine, a paralelno s iskopavanjima, koja traju i danas, na svim se nalazima arhitekture provode konzervatorsko-restauratorski radovi. Od 1994. godine na ovoj je lokaciji muzeološki prezentiran i dio rimskog grada kao i prva faza Arheološkog parka Andautonija. Inače, na iskopavanjima i prezentaciji Andautonije angažirani su i arheolozi našeg Muzeja Turopolja koji ovih dana rade na župnoj livadi iza crkve sv. Martina, a još su 2003. godine geofizičkim istraživanjima potvrdili kako je i u krugu osnovne škole u Ščitarjevu nastavak rimskog grada.

Po dosadašnjim arheološkim i geofizičkim istraživanjima, zna se kako se na gradilištu škole u proširivan u 2. stoljeću, pa je na ovom mjestu bilo i gradsko središte

- Po dosadašnjim arheološkim i geofizičkim istraživanjima, koja smo u suradnji s Gradom Velikom Gori-

com i Ministarstvom kulture obavljali 2003. godine, zna se kako je sve to dio rimskog grada koji je proširivan u 2. stoljeću, pa je na ovom mjestu

Još 2003. godine je bilo jasno da je kod škole vrijedno nalazište

bilo i gradsko središte – kaže Tatjana Pintarić, arheologinja i kustosica Muzeja Turopolja. - Sada se kolege iz Arheološkog muzeja u Zagrebu, koji su trenutno na gradilištu sportske dvorane osnovne škole, nadovezuju na ta naša istraživanja. Napokon, suglasnost za dogradnju škole dana je uz uvjet da se prethodno dobro istraži ovaj objekt.

No, već na početku izgradnje sportske dvorane, pa i novog dijela osnovne škole, pojavio se problem: arheolozi su istraživanja morali obavljati paralelno s građevinskim radovima. Dakako, da je sve to zakočilo gradnju dvorane. Na prigovaranja kako su njihovi radovi zakočili gradnju sportske dvorane, što je onda stvorilo i dodatne tenzije, arheolozi logički odgovaraju protupitanjem: što se radilo proteklih godina od

TEHNIKA POMAŽE ARHEOLOZIMA

Tatjana Pintarić, arheologinja i kustosica Muzeja Turopolja

U arheologiji se sve više primjenjuju metode istraživanja kojima se arheološki lokaliteti proučavaju bez iskopavanja, pa su tako i u Ščitarjevu osim arheoloških istraživanja primijenjene i tzv. nedestrukтивne metode istraživanja kao što su zračna fotografija i geofizika. S provođenjem geofizikalnih istraživanja započelo se 1999. godine i tom je tehnikom moguće bez iskopavanja otkriti razne podzemne nepravilnosti te dobiti grafički prikaz različitih struktura ispod zemlje (jame, zidovi, podovi itd.). Do sada su mjerenja vršena na prostoru južno od župnog dvora i na Gradišću, a u planu je sustavno snimanje cijelog područja grada kako bi se dobilo što više podataka o sačuvanim dijelovima rimske arhitekture.

ŠČITARJEVA I NA AUTOCESTI

Ščitarjevu nalazi dio rimskog grada koji je

Arheolozi i graditelji autoceste kraj željezničke pruge u Gradičima

Kompjutorska simulacija kupališta u Andautoniji

Stilizirani kostimi starih Rimljana kraj lokaliteta na župnoj livadi iza crkve sv. Martina

prvih pokazatelja da je riječ o vrijednom nalazištu? Jer, razmišljanja su znalaca: kako je ovo jedan od 4-5 centara urbane rimske kulture u panonskom dijelu Hrvatske, bilo je jasno da će se na tom mjestu nešto značajnije pronaći i nije se smjelo krenuti u gradnju, pa onda tražiti istraživanja. Napokon, pojašnjavaju nam sugovornici: na ovom i sličnim lokalitetima, gdje su prethodna istraživanja indicirala nalazište, i za gradnju obiteljske kuće morate zatražiti dozvolu od Ministarstva kulture, uz obavezno mišljenje struke, te kasnije nadzor arheologa.

- Ova istraživanja dokazuju kako se Andautonija u 2. stoljeću proširila prema jugu i to intenzivnom izgradnjom kamenom građenih objekata koji su imali oslikane zidove i ulice sa rubnjacima i šljunčanim navozima - kaže Dora Kušan Špalj, viša kustosica Arheološkog muzeja u Zagrebu. - Prema općoj situaciji, pa i prema geofizičkim istraživanjima, jasno je da se ispod cijelog mjesta, nalaze dijelovi rimskog grada i prilaznih cesta. No, do iskopavanja nismo znali da će na ovom mjestu biti ovako značajna zgrada.

- Glavnu rimsku cestu s ovog područja

mogli smo pratiti prema dosadašnjim nalazima, a vidljiva je mjestimice i na površini, sve do starog rukavca Save kod Kutela - kaže Dorica Nemeth-Ehrlich, muzejska savjetnica Arheološkog muzeja u Zagrebu. - Ta se cesta nastavlja prema Črnkovcu, a po svim nalazima možemo pretpostaviti da je ovdje bio i prijelaz preko Save, o čemu govore izvještaji Katančića koji je krajem 18. stoljeća na tom dijelu vidio ostatke mosta. Sasvim je sigurno kako je Andautonija jedinstveni

Na 70-80cm dubine imate razdoblja od prije 4 tisuće godina

objekt. Sreća je što je grad Zagreb izgrađen na drugoj obali Save, pa nisu dirana ova stara zdanja. Veliki europski gradovi nemaju tu sreću, jer su najčešće nastali na temeljima starih rimskih gradova. Ako je sve to ovdje stajalo 2 tisuće godina, tko smo mi da to sada uništavamo? Zbog žurbe ili nepažnje, svejedno je...

I što sada? Najprije treba dovršiti započeta arheološka istraživanja, a onda u suradnji s investitorima i projektantima pronaći najbolji način

zaštite (ali i prezentacije) vrijednih nalaza. Srećom, moderna tehnologija i za to pruža dosta mogućnosti: podizanje poda dvorane na visinu koja će omogućiti predstavljanje nalazišta u podrumu, postavljanje prozirnog poda dvorane, detaljna dokumentacija o manje značajnim nalazima koji se onda prekrivaju...

Napokon, ponešto od svega toga primijenjeno je na lokalitetu drugog arheološkog nalazišta - na trasi buduće autoceste Zagreb - Velika Gorica - Sisak.

- Konzervatorski odjel Ministarstva kulture proveo je u suradnji s Muzejom grada Zagreba sustavno istraživanje: najprije informativno, a onda su, prema pronađenom materijalu, zacrtane arheološke zone koje treba istražiti prije gradnje - rekao nam je Ivan Knezović, kustos i arheolog Muzeja Turopolja. - Prvo iskopavanje obavljeno je u ljetu prošle godine na mjestu današnjeg čvora Gorica jug i tamo smo pronašli materijal koji je još na obradi u Muzeju grada Zagreba. To je nalazište dokumentirano i potom je prekriveno trasom autoceste. Za razliku od Andautonije koja je zabilježena urbana cjelina, na trasi autoceste dosad nismo imali indicija o većem nalazištu, pa je sadašnja izgradnja autoceste idealna prilika da se istraživanjima stvori cjelovitija slika. Na lokalitetu u Gradičima, širine 900 x 50 m pronađene su 4 razine življenja. Na gornjoj su plohi južnog dijela lokaliteta artefakti koji ukazuju da je tu u srednjem vijeku bilo stambeno naselje, od 8. do 14. stoljeća. Ispod se nalazi rimski horizont (groblje sa žarama), potom dolazimo do dva prapovijesna horizonta, preko željeznog i brončanog doba sve do lasinjske kulture, što pripada eneolitiku, bakrenom dobu. Tako, nakon što se ukloni 30 cm oranice, na 70-80 cm dubine imate razdoblja od prije 4 tisuće godina. To dosad nije bilo poznato. Radove financiraju Hrvatske autoceste. Kada krajem godine istražimo ovaj lokalitet, planiramo istraživanja na još jednom lokalitetu kojim prolazi autocesta - kod Američke ambasade.

Marijan Draganić/David Jolić

ZDRAVI GRAD I PRIJE 2000 GODINA

Arheologinje Dora Kušan Špalj i Dorica Nemeth-Ehrlich

Sačuvani dijelovi Andautonije nalaze se na desnoj obali Save. No, kako je Sava poznata kao rijeka sklona krivudanju i stvaranju novih korita, možemo pretpostaviti da je od antike do danas više puta dolazilo do premještanja dijelova glavnog riječnog toka. O tome u prigodnoj knjizi «2000 godina Andautonije» (koju je Arheološki muzej u Zagrebu objavio uz izložbu o Andautoniji, koja je otvorena do kraja listopada) pišu Dorica Nemeth-Ehrlich i Dora Kušan Špalj, ukazujući kako na tu činjenicu upućuju i stara korita i rukavci rijeke vidljivi u krajoliku oko Ščitarjeva.

Na prostoru između rijeke Save na sjeveru i istoku te linije Petina-Selnica-Črnkovec-Lekmeno na jugu i linije Petina-Kosnica-rijeka Sava na zapadu, vidljiv je još i danas niz elemenata antičke urbanizacije. Na cijelom prostoru, zahvaljujući slaboj izgrađenosti ovog dijela Posavine, u gotovo nedirnutom pejzažu sačuvani su tragovi urbanog života otprilike 2 tisuće godina. Uočen je gust raster magistralnih i lokalnih prometnica koje su prilazne ceste gradu, a niz površinskih nalaza upućuje ladanjsko-gospodarske objekte, manja naselja ili putne postaje te nekropole.

Prilikom osnivanja grada i ovdje se, kao i drugdje u Carstvu, vodilo računa o izboru zdravog mjesta, položaju zgrada i smjeru ulica, pa su andautonijske ulice imale otklon 30 stupnjeva od sjevera kako bi se izbjegli vjetrovi, te su međusobno bile pod pravim kutom. Zbog opasnosti od poplava grad se širi na relativno uzak povišeni prostor uz već postojeću prilaznu cestu koja je imala otklon 12 stupnjeva od sjevera.